

BEELDENTAAL , BEELDENSTORM.

Het eerste van de tien geboden in het Oude Testament luidt:

'Gij zult geen godenbeelden maken, geen afbeelding van enig wezen boven in de hemel, beneden op de aarde of in de wateren onder de aarde'.

De aanbidding van het gouden kalf werd zwaar bestraft door Mozes.

Dit verbod op uiterlijke beelden had te maken met de omringende volkeren waar beelden vereerd werden. Het kan ook duiden op het belang dat gehecht werd aan de ontwikkeling van een meer innerlijk gericht beeld beleven.

Het is opvallend dat juist de verhalen uit het Oude Testament zo tot de verbeelding spreken. Vele schilders en beeldhouwers werden door deze verhalen geïnspireerd.

Ook veel beelden uit het Nieuwe Testament zijn door kunstenaars in beelden en schilderijen weergegeven.

Gelijkenissen als de *Verloren zoon* en *De Barmhartige Samaritaan* zijn op indrukwekkende manier weergegeven door schilders als Rembrandt en van Gogh.

In alle culturen hadden beelden, (muur)schilderingen, reliëfs, iconen enzovoort een religieuze betekenis. Door middel van de taal van beelden drukte men verering uit voor de Goden of voor de Godheid. Beelden wekten vroomheid in mensen en door de beelden kon men de verhalen uit de bijbel in zich opnemen.

Er is een groot verschil tussen de *materiële* beeldentaal en de *immateriële* beeldentaal.

De materiële gerichte beeldentaal komt tot uitdrukking in stenen en houten beelden, in schilderijen, muurschilderingen, iconen en reliëfs, in tempels, kerken en kathedralen.

De immateriële beeldentaal komt tot uitdrukking in: religieuze geschriften (Oude- en Nieuwe Testament), mythologie, sprookjes, legenden, balladen, poëzie, zang, dans, muziek, drama.

De beeldentaal in verhalen, sprookjes,

mythologie was in oude culturen een belangrijk opvoedingsmiddel. De barden in de Keltische cultuur bijvoorbeeld verrichtten 'educatief werk' door het vertellen van verhalen, het zingen van balladen. Hoe belangrijk hun taak was blijkt uit het feit dat men pas na een scholing van 12 jaar toe kon treden tot het gilde der barden.

Het verhaal of gezang voedde en verrijkte het innerlijk der toehoorders, bracht hen in verbinding met hun geestelijke oorsprong, het doel van hun weg op aarde en een leven na de dood. De verbeeldingskracht van mensen werd gewekt, want men moest zélf innerlijk beelden scheppen; dat vroeg innerlijke activiteit.

Vertellen van sprookjes en verhalen is later een volkskunst geworden, die steeds meer werd verdrongen door technische ontwikkelingen als de uitvinding van de boekdrukkunst.

Een ingrijpende gebeurtenis in de 16-de eeuw was de beeldenstorm. Een reactie op een veruiterlijking van beelden en misstanden in de kerk.

Walter Nigg, Zwitsers theoloog, zegt hierover in zijn boek: *Schilders van het eeuwig*¹ onder meer het volgende.

'In 1522 besloot de raad van Wittenberg in Duitsland, dat beelden uit de kerken moesten worden verwijderd. Toen men dit wilde gaan doen stormde een volksmenigte de kerk in. In blinde razernij werden beelden en schilderijen vernield en verbrand.

Wat voor vele geslachten een bron van verering was geweest werd in korte tijd vernield. Hiermee werd het sein gegeven tot de beeldenstorm. Bijna overal waar de Hervorming z'n intrede deed werden beelden vernield. Fresco's werden met kalk bedekt, beelden werden in stukken geslagen.

Christenen vergrepen zich met bijlen en hamers aan heiligdommen in gewijde plaatsen. Het volk werd van de kansels hiertoe opgeroepen.

Het is vreemd dat deze gebeurtenis niet veel meer ontzetting teweeg heeft gebracht. De beeldenstorm is een tragedie, de taal van beelden van vele eeuwen werd vernietigd.

Andreas Karlstadt schreef een geschrift: '*Het afschaffen van de beelden*'. Dit geschrift gaf mede de stoot tot de beeldenstorm. Het bevatte een oproep beelden te vernielen. Het motief was: Het maken van beelden is in strijd met het eerste van de tien geboden: 'Gij zult geen beelden maken'.

Andere oorzaken van de beeldenstorm waren het overdadig gebruik van beelden, misbruik van beelden. Ook verstond men de taal van beelden steeds minder. Het streven van de Hervorming was: het *woord* weer in het middelpunt plaatsen.

Met de verwijdering van de beelden uit de kerken werd een wezenlijk element in het Christendom aangetast en ondermijnd:

het symbolische denken. Dit symbolische denken, in beelden en voorstellingen, is het enige dat recht doet aan de religie. Het symbolische denken gaat van het *uiterlijke* naar het *innerlijke aanschouwen* en vertegenwoordigt een taal waarin de geestelijke ervaring zich uitdrukt.

De beeldenstorm ontnam de mens een belangrijke geestelijke voedingsbodem. Door het verlies van beeldschrift en de beeldentaal werd het Christendom van z'n diepgang beroofd. Want het symbolische denken werd door de beelden voortdurend geprikkeld en bevestigd. De vernietiging van de beeldentaal heeft een grote verdorrende werking gehad op het godsdienstige leven. Een ander gevolg van de beeldenstorm was: de kunst werd losgeslagen van z'n godsdienstige basis. De kunst werd vanuit de kerk verbannen naar het museum.'

Het lijkt of er in de huidige tijd een soort omgekeerde beeldenstorm is opgestoken. We worden overspoeld door zo'n overdaad aan beelden (TV, video, film, fotografie, reclame enz.) dat de meer innerlijke beeldentaal, beelden die we zelf kunnen scheppen en die

ons innerlijk sterken, dreigt te worden weggevaagd.

We worden in deze eeuw ook sterk geconfronteerd met de negatieve aspecten van beeldentaal. In de de tweede wereldoorlog hebben beelden een belangrijke rol gespeeld bij de manipulatie en indoctrinatie van mensen. Het hakenkruis, een oeroud religieus zonnelymbol in vele culturen, werd misbruikt als symbool voor terreur en onderdrukking.

Maar ook in onze tijd worden we door beelden gemanipuleerd en geïndoctrineerd. De beelden van de media spiegelen ons voor dat ze de werkelijkheid weergeven terwijl de montage, de selectie van de beelden, de manier waarop beelden elkaar opvolgen, het commentaar en de muziek visies en keuzes weergeven van degene die de beelden heeft gemaakt.

Vaak zijn we er ons niet van bewust dat mediabeelden ons een bepaalde mening of mensvisie opdringen.

Film, televisie, video, fotografie komen tegemoet aan onze behoefte aan beelden. Maar we kunnen ons afvragen wat de vloedgolf aan beelden die over ons uitgestort wordt betekent voor ons vermogen zelf beelden te scheppen.

Wordt ons vermogen zelf beelden te scheppen, ons gevoel voor beeldentaal, door de huidige 'beeldenstorm' versterkt of verzwakt?

Zijn de beelden van film en televisie misschien een surrogaat voor de beelden die we werkelijk zoeken: beelden die ons innerlijk actief maken en die ons helpen ons bewustzijn te verruimen doordat deze beelden ons hoofd en hart kunnen openen voor een geestelijke dimensie van ons bestaan?

Als we niet wakker worden voor het verschil in kwaliteit tussen beelden die we zelf scheppen door innerlijke activiteit en beelden die we opnemen via film en televisie, dan

lopen we de kans dat ons beeldend vermogen verkommert en afsterft.

Onbewust van dit verschil stellen we ons tevreden met schijnbeelden die onze behoefte aan werkelijke beelden niet bevredigt.

We kunnen de media zien als een uitdaging om ons eigen beeldend vermogen te versterken en te ontwikkelen. Dit beeldend vermogen is de basis voor een verbeeldingskracht die we nodig hebben om de wereld, zoals deze onder andere via de media tot ons komt, te helpen veranderen.

We worden minder afhankelijk van de media omdat we zelf tot beeldschepper worden. Verbeeldingskracht hebben we nodig om de werkelijkheid aan te kunnen en om toekomst te scheppen.

We kunnen staande blijven in de huidige beeldenstorm als we ons bewust worden van onze innerlijke beeldenrijkdom.

¹ Walter Nigg, Schilders van het eeuwige, Amsterdam 1952